

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ЗАПОРУКА МАЙБУТЬОГО ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ ШКОЛЯРІВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

У статті аналізується потреба в оволодінні іншомовною компетенцією громадянами Європи, оскільки іноземні мови належать сьогодні у зв'язку з усе більшою інтернаціоналізацією економіки до ключових кваліфікацій. У дослідженні наголошується на необхідності знань англійської мови, проте виокремлюється також потреба в інших європейських та неєвропейських мовах як китайська чи арабська на підприємствах ЄС, які пропонують для працівників зі знаннями мов кращі кар'єрні можливості та, навіть, вищу заробітну платню, що формує потужну мотиваційну базу для школярів і дорослих до вивчення іноземних мов. У дослідженні виокремлено перспективи розвитку іншомовної освіти у європейському просторі.

Ключові слова: мотивація, іноземні мови, вивчення іноземних мов, іншомовна компетенція, глобалізація, інтернаціоналізація, багатомовність, професійний успіх.

Постановка проблеми. У Європейському парламенті та Раді Європи іншомовну компетенцію відносять до восьми ключових компетенцій безперервного навчання, що ставить перед навчальними закладами завдання формувати у школярів довгострокові компетенції, які дозволять залишатися їм конкурентоспроможними впродовж усього періоду активного життя. Тенденція розвитку освітньої системи на сучасному етапі пов'язана з підготовкою фахівця, спроможного реалізувати себе й задовольнити вимоги роботодавця. Це вимагає від сучасної освіти реалізації навчання впродовж життя, яке дозволить учню сформувати стійку мотивацію як до навчання в цілому, так і до вивчення іноземних мов зокрема.

Таким чином, актуальність мотиваційного елемента у процесі формування іншомовної пропозиції та навчання іноземних мов усвідомлюється сьогодні багатьма дослідниками. Спонукальні джерела вивчення іноземних мов можуть бути досить різними. Автори проекту Ради Європи «Плюрилінгвальне й міжкультурне навчання як проект» вказують, наприклад, на право кожного члена суспільства вивчати іноземні мови, що є важливим елементом вирівнювання можливостей як стосовно професійних перспектив, так і можливості брати участь у суспільному житті [6], що ставить нові вимоги до професійних характеристик робочої сили на ринках праці. У силу стрімкого поширення глобалізації, високого рівня мобільності й реальних пропозицій і вимог сучасного ринку праці, нікого не здивує той факт, що іноземні мови відіграють важливу роль у працевлаштуванні та кар'єрному рості. Дитина, яка приходить сьогодні до школи, не усвідомлює цього факту повною мірою, проте її батьки й педагоги повинні наголошувати заради чого та для чого варто вивчати іноземні мови. Адже, як зазначено в дослідженні Австрійського центру

мовних компетенцій, «у нашому найближчому майбутньому потрібними будуть люди з якомога більшим розмаїттям мовних знань, напр., у соціальних сферах і у сфері послуг (поліції, лікарні, ...). Додаткові знання мов багатомовних людей є додатковою цінністю, яка пропонуватиме в багатьох випадках переваги на ринку праці» [15, 11].

Аналіз актуальних досліджень. Проблема мотивації до навчання в цілому й вивчення іноземних мов, зокрема, привертає сьогодні увагу багатьох дослідників вітчизняного та зарубіжного простору, що знайшло відображення у працях Т. Алексеєнко, І. Зимньої, Є. Ільїна, Г. Костюка, М. Тадеєвої, Л. Яременко, З. Дьорнея (Z. Dörney) та інших. Усе більше дослідників різних європейських країн наголошують на потребі у знаннях іноземних мов у сфері економіки: М. Штеґу (M. Stegu) – Австрія, І. Верлен (I. Werlen), Ф. Грін (F. Grin), Г. Людї (G. Lüdi) – Швейцарія, З. Шьоппер-Грабе (S. Schöpfer-Grabe) – Німеччина, Д. Граддол (D. Graddol), Р. Левітт (R. Levitt), А. Манн (A. Mann) – Великобританія та ін.

Метою нашого дослідження є особливості формування мотивації до вивчення іноземних мов у навчальних закладах на основі даних, отриманих провідними науково-дослідницькими інститутами Європи: Національним центром мов (National Centre for Languages), Британською академією (British Academy), Британською Радою (British Council), Інститутом освітніх досліджень в економіці (Institut für Bildungsforschung in der Wirtschaft) та Австрійським центром мовних компетенцій (Österreichisches Sprachen Kompetenzzentrum).

Методи дослідження. У процесі дослідження здійснено *критичний аналіз літератури*, застосовано *метод компаративного аналізу*, який дозволив порівняти потреби у фахівцях з іншомовними компетенціями в низці європейських країн та *прогностичний метод*, що уможливив не лише визначити позитивний досвід формування мотиваційного елементу в процесі вивчення іноземних мов у досліджуваних країнах, але й виявити можливості його застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, мотивація до навчання є однією з передумов успішного навчання як у школі, так і вищому навчальному закладі. Т. Алексеєнко визначає поняття мотивації як динамічну категорію, яка містить не лише мотиви, а й потреби, що визначають поведінку особистості в якійсь соціальній ситуації та певною мірою можуть бути визначені як готовність діяти певним чином для досягнення поставленої мети на основі розуміння цінності досягнення успіху та оцінки власних здібностей і зусиль, яких необхідно для цього закласти, у їх сукупності [1, 6]. Для багатьох учнів і студентів знання рідної та іноземної мов є потенційною цінністю, яку вони часто усвідомлюють лише в майбутньому. Виявляючи пізнавальну пасивність, вони готові лише отримувати знання, а не здобувати їх. З цього приводу Є. І. Пассов стверджував: «Учні дуже погано

усвідомлюють, майже не відчують і не бачать, що дає (може дати) сам процес володіння іноземною мовою їм особисто» [3, 15].

Зрозуміло, що спонукальні елементи до вивчення іноземних мов є різними, на них впливають як суб'єктивні, так і об'єктивні детермінанти, передусім ті, які відбуваються в сьогоdnішньому суспільстві під впливом глобалізації та які, як наголошує Л. Яременко, створюють «шлях до особистого благополуччя» [5, 73], що, на нашу думку, формує бажання й інтерес до вивчення іноземних мов, сприяючи становленню конкурентно-спроможного й компетентного фахівця.

Англійська мова займає сьогодні в освітньому контексті перше місце серед великого розмаїття мов. Аналізуючи чинники популярності англійської мови серед учнів, студентів і дорослих, дослідники різних країн виокремлюють домінування англійської мови як *lingua franca*, що зумовлено «тотальною глобалізацією на цілісну економічну систему, об'єднану не лише міжнародним розподілом праці, але й величезними всесвітніми виробничими структурами та структурами збуту, глобальною фінансовою системою й інформаційною системою планетарного масштабу» [4, 415]. Оскільки до основних рис глобалізації відносять сьогодні стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, створення транснаціональних компаній, міжнародну економічну інтеграцію, аутсорсинг, створення міжнародних фінансових і економічних організацій, то очевидним є той факт, що мова міжнаціонального спілкування є затребуваною для гармонійного розвитку й обслуговування цих систем.

У силу того, що англійська мова на сьогодні розглядається як «ключ у світ», який, як і «ключ до дверей Європи», не можуть запропонувати всі інші мови, відомий австрійський дослідник Г.-Ю. Крумм (H.-J. Krumm) зауважує, що «англійську мову потрібно вважати не іноземною, а ключовою кваліфікацією, щось на кшталт прав водія чи володіння комп'ютером» [12, 25]. Натомість, хоч англійська мова й домінує в міжнародному економічному дискурсі, проте європейські дослідження вже сьогодні виявляють потребу середніх і малих підприємств у знаннях не лише англійської, але й німецької (18 %), французької (13 %), російської (12 %), іспанської (7 %), італійської (5 %), китайської (4 %), польської (3 %), арабської (2 %), португальської (1 %) й інших мов (9 %) [8, 45].

Так, майже всі фірми в Австрії потребують співробітників зі знаннями англійської мови. Поряд із тим низка опитаних підприємств виявили попит у близько 30 % на французьку та італійську мови й у 8–10 % – на мови сусідів: угорську, чеську, словацьку, словенську та російську, іспанську й боснійську/хорватську/сербську [7, 173].

З. Шьоппер-Грабе (S. Schöpfer-Grabe), досліджуючи стан володіння іноземними мовами на німецьких підприємствах, виявив, що майже всі керівники підприємств і члени управління, працівники середньої ланки

менеджменту, торгівлі, збуту й маркетингу, управління та секретаріату потребують знань іноземних мов. У сфері послуг і обслуговування клієнтів більше ніж дві третини співробітників використовують іноземні мови. Більше ніж кожен другий працівник ІТ-сфери послуговується іноземними мовами. Навіть на виробництві їх застосування знаходить майже кожен третій співробітник [16, 239].

Оскільки потреба в іншомовних компетенціях зростає, то необхідність у знаннях іноземних мов поширюється нині не лише на керівний персонал фірми, науковців, інженерів і працівників міжнародних відділів, але й на працівників сфер торгівлі й техніки. «Уже сьогодні кожен третій працюючий у Німеччині, який потребує іноземні мови для вирішення робочих завдань, використовує окрім англійської, ще одну іноземну мову» [16, 239]. Швейцарські дослідники також підкреслюють, що «знання французької гарантують у німецькомовній Швейцарії кращі професійні можливості» [14, 5] аж до можливості «отримати вищу оплату праці в середньому на 10–30 %» [10].

Д. Граддол (D. Graddol), здійснюючи комплексний аналіз соціальних, технологічних, економічних і культурних тенденцій, що відбуваються по всьому світу, застерігає носіїв мови від існуючого твердження, що «англійської мови достатньо»: «Ми зараз наближаємося до кінця періоду, коли носії мови можуть насолоджуватися привілейованими знаннями глобальної *lingua franca*» [9, 118]. Він пророкує, що монолінгвальні англосмовні спікери стикнуться з безперспективним економічним майбутнім, конкуруючи за робочі місця на глобальному ринку праці з мультилінгвалами, які розмовляють англійською та однією чи більше іноземними мовами [9, 57].

У дослідженні «ЕЛАН: Вплив недостатніх знань іноземних мов на підприємствах на європейську економіку» [8], яке було зініційовано у 2005 році Генеральною дирекцією освіти і культури Європейської комісії та проведено Британським національним центром мов CILT у співпраці з міжнародною дослідницькою командою InterAct International, вивчено використання іноземних мов на підприємствах та їх вплив на європейську економіку на основі опитування 2000 зорієнтованих на експорт підприємств у 29 європейських країнах і виявлено, що загальні втрати для економіки ЄС у результаті недостатніх знань іноземних мов складають приблизно 100 мільярдів євро на рік. Це підтверджують і результати проекту «Language matters», які вказують на те, що недостатні знання інших (крім англійської) європейських та неєвропейських іноземних мов заважають британським підприємцям у міжнародній співпраці, приносять шкоду науковим дослідженням і уповільнюють здатність Великобританії реагувати на багато нагальних викликів долати наслідки глобалізації [13].

Європейські фахівці [7; 12; 14; 16] наголошують на необхідності покращення індивідуальної багатомовності громадян і виокремлюють такі

положення, які сприятимуть інтенсивному набуттю іншомовних компетенцій:

- диверсифікація іншомовної пропозиції в загальноосвітніх школах для того, щоб якомога більше учнів вивчали іноземні мови;
- покращення кількісних і якісних показників іншомовної освіти, наголошуючи на активному використанні мов, що є вирішальним для підприємств і розширенні білінгвальної освіти;
- вивчення іноземних мов усіма учнями професійно-технічних шкіл і студентами технічних вишів, розширюючи діапазон іншомовної пропозиції, особливо на прикордонних територіях;
- розбудова наступності в іншомовній освіті впродовж усіх етапів навчання;
- підвищення ролі програм обміну SOKRATES і LEONARDO з метою ефективного вивчення іноземних мов.

Виходячи із сучасного стану іншомовної освіти в Європі, англійська мова вважається нині першою іноземною мовою у школах Європи й тому повинна «виконувати відповідальну роль як важливий шкільний навчальний предмет» [11, 38], а завдання вчителів – «пробудити та зберегти мотивацію до вивчення мов» [11, 25], які вважатимуться необхідними в умовах глобалізації, проте знання яких повинні бути отримані вже тепер. Адже «потрібні в майбутньому компетентності як навчальні результати потрібно сформулювати вже тепер (...), щоб ці результати як стандарти були динамічними, гнучкими, мінімально потрібними та достатньо відкритими» [цит. за 2, 19].

Висновки. Виходячи з вище викладеного, стає зрозумілим, чому з кожним роком в Україні та закордоном усе більше батьків прагнуть, щоб їхні діти розпочинали вивчення іноземних мов у ранньому віці, усвідомлюючи важливість іншомовних компетенцій для майбутнього успіху в житті та кар'єрному рості в умовах глобалізації та інтернаціоналізації сучасного суспільства.

Усвідомлення учнями та студентами можливості реального застосування здобутих знань сприятиме бажанню вчитися та вивчати мови. Крім того, освітяни й батьки повинні зрозуміти, що сьогоднішнє рішення надавати перевагу вивченню однієї англійської мови не гарантуватиме особливих переваг на ринку праці вже в найближчому майбутньому. Проте це не означає, що її не потрібно вивчати. Навпаки, ця мова має бути включеною до обов'язкового переліку предметів для вивчення в сучасній школі.

Також варто розширювати іншомовний репертуар, ураховуючи регіональні потреби, адже саме знання декількох сучасних іноземних мов пропонують кращі професійні можливості для працівників різних рівнів на підприємствах різних розмірів у різних сферах економіки, зумовлюючи як економічний ріст та поліпшення фінансового стану підприємства,

економіки країни і Європи, так і кращі професійні можливості для працівника, що, відповідно, сприяє покращенню його фінансового та матеріального становища й особистого благополуччя.

Ураховуючи той факт, що базові знання іноземних мов закладаються у школі та вдосконалюються у процесі подальшого навчання, здійснений аналіз потреб у знаннях декількох іноземних мов у професійній сфері різних європейських країн дозволить більш конструктивно підійти до формування мотивації до вивчення іноземних мов у навчальних закладах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеєнко Т. Ф. Мотивація соціальної поведінки та механізми її формування / Т. Ф. Алексеєнко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 4. – С. 4–10.
2. Луговий В. І. Становлення системи основних понять і категорій компетентнісного підходу в умовах парадигмальних змін в освіті / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова // Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України. – 2014. – № 2 (83). – С. 14–24.
3. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование: готовим к диалогу культур : пособие для учителей учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования / Е. И. Пассов. – Мн. : Лексис, 2003. – 184 с.
4. Хоменко О. В. Мова міжнаціонального спілкування як економічна категорія / О. В. Хоменко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2013. – Вип. 37. – С. 414–418.
5. Яременко Л. Мотивація навчального процесу як педагогічна проблема / Лілія Яременко // Вища освіта України. – 2014. – № 3 (54). – С. 69–74.
6. Council of Europe. Plurilingual and intercultural education as a project [Електронний ресурс] / [Daniel Coste, Marisa Cavalli, Alexandru Crişan, Piet-Hein van de Ven]. – 2009. – Режим доступу :
http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/LE_texts_Source/EducPlurInter-Project_en.pdf.
7. de Cillia R. Englisch und...? Vorschulisches und schulisches Sprachenlernen in Österreich / Rudolf de Cillia, Michaela Haller // Rudolf de Cillia, Eva Vetter (Hrsg.): Sprachenpolitik in Österreich: Bestandaufnahme 2011. – Frankfurt am Main : Lang, 2013. – S. 142–174.
8. ELAN: Auswirkungen mangelnder Fremdsprachenkenntnisse in den Unternehmen auf die europäische Wirtschaft [Електронний ресурс] / CILT – The National Centre for Languages (Ed.). – 2006. – 93 S. – Режим доступу :
gmf.cc/wp/wp-content/uploads/2008/10/ELAN.pdf.
9. Graddol D. English Next. Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language' [Електронний ресурс] / David Graddol. – Plymouth : British Council, 2006. – 128 p. – Режим доступу :
www.britishcouncil.jp/sites/britishcouncil.jp/files/eng-english-next-en_0.pdf.
10. Grin F. Qu'en est-il des competences en langues étrangères dans l'entreprise? Rapport final [Електронний ресурс] / F. Grin et al. – Schweizerischer Nationalfonds. – 2009. – Режим доступу :
http://www.nfp56.ch/f_projekt.cfm?Projects.Command=resultate&pid=18.
11. Klippel F. Englischdidaktik: Praxishandbuch für die Sekundarstufe I und II / Friederike Klippel, Sabine Doff. – Berlin : Cornelsen Scriptor, 2007. – 320 s.
12. Krumm H.-J. «Bunt ist besser als nur Deutsch». Mehrsprachigkeit und europäische Identität / Hans-Jürgen Krumm // Paradigmenwechsel Sprachenlernen im 21.

Jahrhundert : Szenarios – Anforderungen – Profile – Ausbildung. Dokumentation der Auftaktveranstaltung von SAPA 21 / E. Bogenreiter-Feigl (Hrsg.). – Wien : Verband Österreichischer Volkshochschulen, 2008. – S. 23–40.

13. Language matters. The supply of and demand for UK born and educated researchers with skills in languages other than English [Електронний ресурс] / [R. Levitt, B. Janta, A. Shehabi, et.al.] / Prepared for the British Academy. – Santa Monica : RAND Corporation, 2009. – 72 p. – Режим доступу :

file:///C:/Users/Admin/Downloads/rand%20report%20(1).pdf.

14. Manno G. Tertiärsprachendidaktik und Frühenglisch: Eine neue Chance für den Französischunterricht? / Guiseppe Manno // i-mail. – 2005. – 1. – S. 4–9.

15. ÖSZ. Dober dias! Buenos dan! Sprachliche und kulturelle Vielfalt entdecken und feiern. Praxisvorschläge für Sprachenworkshops und Sprachenaktionen für die Grundschule und die Sekundarstufe I [Електронний ресурс] / ÖSZ (ed.). – KIESEL neu. – Heft 1. – Graz : ÖSZ, 2012. – 64 S. – Режим доступу :

www.oesz.at/download/publikationen/KIESELneu_Heft1_web.pdf.

16. Schöpfer-Grabe S. Go global – Zur Situation der Fremdsprachen in der deutschen Wirtschaft / Sigrid Schöpfer-Grabe // Fremdsprachen für die Wirtschaft Analysen, Fakten, Zahlen. ibw-Forschungsbericht Nr. 143 / S. Tritscher-Archan (Hrsg.). – Wien : ibw, 2008. – S. 235–247.

РЕЗЮМЕ

Купчик Л. Е. Формирование мотивации к изучению иностранных языков как залог будущего профессионального успеха учащихся европейских стран.

В статье анализируется необходимость иноязычной компетенции для граждан Европы, поскольку иностранные языки принадлежат сегодня в связи с растущей интернационализацией экономики к ключевым компетенциям. Исследование акцентирует на необходимости знаний английского языка и выделяет потребность в других европейских и неевропейских языках, таких как китайский или арабский, на предприятиях ЕС, которые предлагают для работников со знаниями иностранных языков лучшие карьерные возможности и даже высшую зарплату, что формирует значительный мотивационный плацдарм для школьников и взрослых к изучению иностранных языков. В исследовании выделено перспективы развития иноязычного образования в европейском пространстве.

Ключевые слова: мотивация, иностранные языки, изучение иностранных языков, иноязычная компетенция, глобализация, интернационализация, многоязычие, профессиональный успех.

SUMMARY

Kupchuk L. Formation of motivation to foreign language learning as a pledge of students' future professional success of European countries.

The article deals with motivation, defining it as a prerequisite of successful learning at school or higher educational institutions. It is stressed that the actuality of the motivational element in the course of foreign language education is recognized in the world today. The learners at school or at other educational institutions do not very often realize the necessity to master foreign languages; and when they do it happens too late. The researchers underline that there are different types of motivation to learning; one of them being the fact how the acquired knowledge can be applied and what improves personal welfare.

It is also distinguished that globalization greatly influences the choice of English as a first foreign language at schools of Ukraine and other European countries. On the basis of research data collected by leading European institutions it is analyzed that the need for European citizens to acquire foreign language competence that belongs today to key

qualifications required for personal development, social integration and professional activity due to the growing internationalization of economics.

The study focuses on the necessity to know foreign languages and reveals the demand for different European and non-European languages at the EU enterprises, which offer better career prospects and higher remunerations for their employees that certainly form a significant motivational incentive for schoolchildren, students and adults to learn different foreign languages (not only English).

It is also stressed that the well-known opinion «English is enough» can lead to futile economic future, as people will not be able to compete on the global labour market. There are some perspectives distinguished that would help to develop foreign language learning on the territory of Europe and that it could also be introduced into the Ukrainian context as geographically, politically, culturally and economically it is situated in Europe.

Summing it all up, the learners at different educational levels, possessing positive motivation to foreign language learning can benefit on the global labour market.

Key words: *motivation, foreign languages, foreign language learning, foreign language competence, globalization, internationalization, multilingualism, professional success.*